

DOI:10.35774/app2025.03.123
УДК 343.35:336.7

Володимир Літкевич,

кандидат юридичних наук, доцент
Науковий співробітник кафедри
кримінального права Університету
Мангайма, Федеративна Республіка
Німеччини, м. Мангайм, Funded by
the Deutsche Forschungsgemeinschaft
(DFG, German Research Foundation) –
Projektnummer: 544729875.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9197-9215>

ПРОТИДІЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ В УКРАЇНІ: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

У більшості країн, інтегрованих у глобальну фінансову систему, боротьба з відмиванням коштів (далі – ПВК) визнається одним із пріоритетних напрямів національної політики у сфері фінансової безпеки та правопорядку. Відповідні положення закріплюються у спеціальному законодавстві, регуляторних актах та стратегіях, а їх реалізація покладається на уповноважені органи фінансового моніторингу й правоохоронні інституції. Такий статус ПВК підтверджується також у міжнародних стандартах FATF та регіональних механізмах нагляду (зокрема MONEYVAL).

Предметом цього дослідження є національна система протидії легалізації (відмиванню) доходів в Україні (далі – система ПВК), її становлення, розвиток та ключові характеристики.

У фокусі дослідження – передумови, у яких перебувала держава на початковому етапі формування системи ПВК, етапи її інституційної та нормативної еволюції, розвиток і становлення кримінально-правових та превентивних механізмів, а також аналіз результатів їх функціонування. Визначено ключові чинники трансформації та розвитку системи ПВК: міжнародно-правові зобов'язання, зовнішній політичний і економічний тиск, інституційні реформи, євроінтеграційні процеси та внутрішні соціально-економічні виклики.

Методологія дослідження ґрунтується на інтегрованому підході, що передбачає комплексний аналіз нормативних, інституційних та статистичних складових системи ПВК крізь призму кримінально-правових і превентивно-правових механізмів. При цьому сфери протидії фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення свідомо не охоплюються не через їхню другорядність, а з метою концентрації на ключовій темі – ПВК. Такий підхід забезпечує концептуальну чіткість аналізу й водночас залишає простір для подальших досліджень у суміжних напрямках.

З огляду на те що, Рекомендації FATF встановлюють міжнародні стандарти для держав і передбачають їх імплементацію у кримінальне законодавство, регулятивні правила ПВК, механізми нагляду за фінансовим та нефінансовим секторами і положення щодо міжнародного співробітництва [1, р. xviii], національна система ПВК розглядається крізь зазначену багатовимірну методологічну рамку. Узагальнено результати більш ніж тридцятирічної еволюції національної системи ПВК, яка в Україні поступово утвердилася як вагомий чинник інтеграції держави у світовий економічний простір. Її інституційно-правова трансформація реалізується через гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами FATF та міжнародно-правовими зобов'язаннями країни, інституційне становлення механізмів фінансового моніторингу та зростання рівня міжнародної довіри до національної системи.

Особливу увагу зосереджено на етапах розвитку української системи ПВК, її відповідності міжнародним стандартам FATF, вимогам MONEYVAL, директивам ЄС та національним викликам у сфері фінансової безпеки. У дослідженні використано комплекс методів: нормативно-правовий – для ідентифікації релевантних положень національного законодавства; історико-правовий – для з'ясування причин та особливостей становлення та розвитку двох основних складових української системи ПВК – кримінально-правової та превентивної (фінансової й адміністративної). Цінність дослідження полягає у тому, що застосування системного підходу дозволило розглянути українську ПВК як цілісне явище, яке поєднує кримінально-правові та превентивні механізми, оцінити їх результативність, а також виявити її функціональну роль провідника ринкової трансформації фінансового сектора держави.

Ключові слова: відмивання коштів (ВК), протидія відмиванню коштів (ПВК), національна система

ПБК, кримінально-правові механізми ПБК, превентивні механізми ПБК, інформаційна підсистема ПБК.

Litkevych V.

Combating Money Laundering in Ukraine: Evolution of the National System and Its Components

Combating money laundering, understood as a countermeasure to the attempts of offenders to conceal the illicit origin of proceeds and integrate them into the legal economy and financial system, has become one of the central priorities of national policy in the majority of states worldwide.

The subject of the present study is the national system for combating money laundering in Ukraine (hereinafter – the AML system), with particular emphasis on its formation, development, and defining features.

The analysis centres on the preconditions prevailing at the initial stage of the AML system's establishment, the phases of its institutional and regulatory evolution, the development and consolidation of both criminal law and preventive mechanisms, as well as an assessment of their functioning.

The research identifies the principal drivers of the AML system's transformation and development: international legal commitments, external political and economic pressures, institutional reforms, European integration processes, and internal socio-economic challenges.

Methodologically, the study relies on an integrated approach that combines regulatory, institutional, and statistical analysis of the AML system through the prism of criminal law and preventive legal mechanisms.

The domains of countering terrorist financing and the proliferation of weapons of mass destruction are deliberately excluded – not due to their secondary importance, but in order to maintain analytical focus on the central subject, AML. This delimitation ensures conceptual clarity while leaving scope for future research in adjacent areas.

Since the FATF Recommendations establish international standards for states and stipulate their implementation in criminal law, AML regulatory frameworks, supervisory mechanisms for financial and non-financial sectors, and provisions on international cooperation [1, p. xviii], the national AML system is examined within this multidimensional methodological framework.

The study summarises more than three decades of AML system evolution, during which it has become a significant factor in Ukraine's integration into the global economic space. This evolution encompasses the harmonisation of national legislation with international standards, the institutional consolidation of the system, and the gradual strengthening of international trust.

The purpose of the research is to conduct a comprehensive analysis of Ukraine's AML system and its regulatory and institutional foundations through the prism of two principal components: criminal law and preventive (financial and administrative) mechanisms.

Special attention is devoted to the stages of development of the Ukrainian AML system, its alignment with FATF international standards, MONEYVAL requirements, EU directives, and domestic challenges in the sphere of financial security.

The study employs a set of methods: regulatory-legal analysis to identify the relevant provisions of national legislation, and historical-legal analysis to clarify the causes and features of the formation and development of the two core components of the Ukrainian AML system – criminal law and preventive (financial and administrative).

The value of the research resides in the application of a systematic approach to analysing the Ukrainian AML system as an integral phenomenon that combines criminal law and preventive mechanisms, while also assessing their effectiveness.

Keywords: *money laundering (ML), anti-money laundering (AML), national AML system, criminal law mechanisms of AML, preventive mechanisms of AML, information subsystem of AML.*

Постановка проблеми. Формування системи ПБК в Україні та її сучасне функціонування мають низку унікальних особливостей. Країна розпочала шлях до ринкових перетворень зі стартових позицій, коли сама наявність іноземної валюти у громадян вважалася кримінальним злочином, банківська система фактично була відсутня, а професійний управлінський персонал не був сформований. У цьому контексті формування національної системи ПБК мало не лише прикладне значення для ПБК, але й стало важливим інструментом розбудови інфраструктури ринкової економіки, інтегрованої у міжнародний фінансово-правовий простір. Система ПБК стала каталізатором розвитку банківського сектору та національного фінансового права, запровадження процедур фінансового моніторингу й інституціоналізації принципів прозорості. Крім того, система ПБК стимулювала розвиток антикорупційної політики та стала своєрідною «перепусткою» до кола демократичних держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти функціонування національної системи ПБК України висвітлено у наукових працях А. В. Базилюка, О. М. Бандурка, О. І. Барановського, М. І. Бажанова, А. С. Беніцького, М. В. Бондарєвої, Ф. Г. Бурчака, А. Гриневич, В. К. Грищука, Л. М. Долі, О. О.

Дудорова, В. П. Захарова, О. Ф. Київець, О. Г. Кальмана, О. О. Куришко, І. Є. Мезенцева, М. І. Мельника, М. Н. Мироненка, А. А. Музики, Є. О. Несвіта, В. М. Поповича, Н. В. Селіхова, О. В. Столярського, Т. М. Тертиченко, О. О. Чаричанського, О. Ю. Якімова, А. В. Яковлева та інших українських дослідників. Водночас у науковій літературі бракує досліджень, присвячених аналізу національної системи ПВК крізь призму її основних складових, ефективності механізмів ПВК та безпрецедентних викликів сучасності, обумовлених повномасштабною війною Російської Федерації проти України. Зазначені чинники роблять сучасну українську систему ПВК винятково цікавим об'єктом для наукового аналізу – як з огляду на внутрішню еволюцію нормативно-інституційної моделі, так і для розуміння політики української влади в умовах багатовекторного тиску: безпекового, економічного та геополітичного. З огляду на перелічені фактори, система ПВК України постає не лише як елемент національної безпеки, а і як приклад динамічного правового механізму, що інтегрується у міжнародну архітектуру фінансової безпеки, водночас зберігаючи особливості держави, яка веде війну й активно просувається шляхом євроінтеграції.

Метою дослідження є комплексний аналіз системи ПВК України, її нормативно-правових та інституційних засад крізь призму двох ключових складових – кримінально-правової та превентивної (фінансової й адміністративної).

Виклад основного матеріалу дослідження. *Передумови становлення національної системи ПВК.* Україна проголосила незалежність у 1991 році. У спадок від Радянського Союзу вона отримала економічну та фінансову систему, засновану на плановій моделі, повністю інтегровану в господарський комплекс СРСР і зорієнтовану на потреби союзного центру. Відсутність ринкових механізмів, власної валютної системи та незалежної банківської інфраструктури зумовила критичну вразливість новоствореної держави в умовах дезінтеграції Радянського Союзу. На початковому етапі незалежності економічна та інституційна система України перебувала у стані глибокої трансформаційної кризи, що виявлялася у дезорганізації виробничих і фінансових процесів. Відсутність дієвих механізмів контролю за фінансовими потоками та суперечливий характер початкової приватизації сприяли концентрації активів у руках обмеженого кола суб'єктів і визначили особливості подальшої еволюції економічної та політичної системи держави.

Не маючи ані належного законодавчого підґрунтя, ані практичного досвіду в цій сфері, Україна була змушена формувати інституційну архітектуру ПВК фактично «з нуля» – в умовах економічної кризи, слабких державних інститутів, сформованих у межах планової економіки та надзвичайно високого рівня фінансової злочинності. При такій ситуації вирішальний вплив на формування національної системи ПВК набули міжнародні чинники [2, с. 37], підкріплені «архітектурою позитивних стимулів і негативних санкцій» [3, р. 56].

До внутрішніх чинників, що зумовлювали приведення національного законодавства України у сфері ПВК у відповідність до міжнародних стандартів, слід віднести:

- політичний (євроінтеграційний) чинник – орієнтація держави на інтеграцію до європейських і євроатлантичних структур, що, зокрема відповідно до ст. 68 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами і їх державами-членами, вимагало приведення національних механізмів ПВК у відповідність до міжнародних норм [4];

- правовий чинник – закріплені у внутрішньому праві норми міжнародних договорів і зобов'язань, які, «як джерела національного (зокрема кримінального) права», визначали напрями трансформації національної системи ПВК [5, с. 82];

- економічний чинник – негативні наслідки для економіки та фінансової системи, залежної від зовнішнього фінансування й орієнтованої на інтеграцію у глобальну фінансову систему, пов'язані з такими інструментами FATF, як включення країни до «чорного» чи «сірого» списків [6, с. 142];

- чинник приватних інтересів політичної та економічної еліти – прагнення створити та підтримувати легальні механізми доступу до міжнародних фінансових ринків і забезпечити захист активів за кордоном (упродовж 1991–2018 років з України в середньому щороку виводилося капіталів на суму 10,4 млрд USD [7, с. 46]).

Становлення національної системи протидії відмиванню коштів (ПВК) в Україні у 1991–2025 роках може бути умовно поділене на п'ять етапів. Хронологічні межі цих етапів зумовлювалися сукупністю чинників – зміною політичних еліт, трансформацією зовнішньополітичних орієнтирів, еволюцією інституційної архітектури, а також впливом міжнародних стандартів та оцінюванням FATF і MONEYVAL. При цьому роль приватних інтересів політичної та економічної еліти можна розглядати як один із вагомих детермінантів, що впливав на характер і темпи цих трансформацій.

Етапи розвитку національної системи ПВК

Етап 1 (1991–2001 рр.) – формування політичних, економічних та правових передумов. На цьому етапі Україна задекларувала політичний курс на інтеграцію у глобальну антикримінальну та антилегалізаційну архітектуру та підкріпила його конкретними кроками: криміналізацією ВК від наркобізнесу (ст. 229-12 КК України), приєднанням до Конвенції ООН 1988 р., вступом до МВФ, Світового банку та Ради Європи, а також укладенням Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС (1994 р., чинна з 1998 р.). Ці заходи також відповідали стратегічним орієнтирам країни на європейську інтеграцію та започаткували адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів.

Водночас відсутність цілісної законодавчої бази та інституційної спроможності істотно обмежувала ефективність практичних заходів. Значна частка тіньової економіки та низька результативність державних механізмів ПВК зумовили критичні оцінки з боку міжнародних партнерів і, зрештою, призвели до включення України у 2001 р. до списку FATF «Non-Cooperative Countries and Territories» [8].

Етап 2 (2001–2010 рр.) – Створення та інституційне зміцнення національної системи ПВК. Включення України у «чорний список» FATF (2001 р.) стало визначальним зовнішнім стимулом для розбудови системи ПВК. У 2001–2002 рр. було створено Державний департамент фінансового моніторингу як орган національної фінансової розвідки (надалі – ПФР), налагоджено міжвідомчу координацію та запроваджено механізми первинного фінансового моніторингу. У 2002 р. ухвалено перший спеціальний Закон про запобігання та протидію відмиванню доходів (надалі – Закон ПВК). Виконання Плану дій FATF дозволило Україні вийти з «чорного списку» у 2004 р.

Протягом 2003–2009 рр. законодавство вдосконалювалося, але залишалися суттєві проблеми: нечіткість термінології, відсутність ризик-орієнтованого підходу, обмежений перелік предикатних злочинів, непрозорість бенефіціарної власності та слабкий нагляд за небанківським сектором. MONEYVAL у 2005 та 2009 рр. визнавав досягнення України в цій сфері, але наголошував на низькій ефективності судової практики та недоліках у сфері конфіскацій і міжнародного співробітництва. У 2010 р. FATF віднесла Україну до «сірого списку» країн, що мали суттєві недоліки у сфері ПВК [9].

Етап 3 (2011–2014 рр.) – Гармонізація з європейськими директивами та вимогами MONEYVAL. Третій етап розвитку національної системи ПВК в Україні характеризувався суперечливим поєднанням політичного регресу та часткової модернізації правових і інституційних механізмів. Прихід до влади пострадянської еліти, пов'язаної з фінансово-промисловими групами 1990-х років, призвів до концентрації економічних і владних ресурсів у руках вузького кола («Сім'я»). Така модель влади зберігала кланово-квотний принцип прийняття рішень, прагматично-комерційний характер зовнішньої політики та орієнтацію на короткострокові корпоративні інтереси.

Включення України до сірого списку країн, що мають стратегічні проблеми у сфері ПВК, активізувало дії держави по подальшому приведенню антилегалізаційного законодавства у відповідність з міжнародними стандартами. Було прийнято Закон ПВК у новій редакції та понад 70 підзаконних актів у цій сфері.

Звіти MONEYVAL 2010 [10]–2012 [11] відобразили перехід України від нормативного етапу формування системи ПВК/ФТ до спроб забезпечення її ефективності, проте ключовою проблемою залишалася невідповідність між формальним законодавчим прогресом і реальною практикою застосування.

Зупинення урядом України процесу підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом [12] призвело до гострої політичної кризи 2013–2014 рр., Революції Гідності та початку російської агресії. Всі ці події створили нові виклики для національної системи ПВК, насамперед у сфері протидії фінансуванню тероризму та потреби глибшої інтеграції до європейської й глобальної антикримінальної архітектури.

Етап 4 (2014–2019 рр.) – євроінтеграційна адаптація та посилення інституційної спроможності. Після Революції Гідності та початку російської агресії у 2014 р. пріоритетами України стали боротьба з корупцією, протидія фінансуванню тероризму та інтеграція до європейського правового простору. У 2014 р. ухвалено нову редакцію Закону ПВК № 1702-VII.

У звітах MONEYVAL 2015 [13] та 2017 [14] рр. відзначено прогрес України у формуванні та розвитку національної системи ПВК, водночас зробив акцент на обмеженій результативності судової практики, відсутності цілісного механізму конфіскації активів і недостатньому рівні прозорості корпоративних структур. Воєнний контекст і корупційні ризики посилювали вразливість системи, що зумовлювало потребу у подальших реформах.

Етап 5 (2022–2025 рр.) – ПВК в умовах повномасштабної війни та цифрової трансформації. Повномасштабна агресія РФ у 2022 р. визначила нові пріоритети системи ПВК: протидію фінансовим по-

токам агресора, контроль за гуманітарними та військовими ресурсами, запобігання обходу санкцій і нелегальним криптовалютним схемам.

Україна інтегрувалася в міжнародну санкційну коаліцію, активізувала співпрацю з FATF, MONEYVAL, Egmont Group та ЄС, отримуючи масштабну технічну допомогу для цифровізації та гармонізації з AMLD6. Міжнародні заяви FATF і MONEYVAL (2022–2024 pp.) [15] підкреслили глобальне значення українського кейсу та визначили зв'язок війни з проблемами нелегальних фінансових потоків.

Кримінально-правові механізми ПВК

Проблематика кримінально-правових аспектів ПВК уперше постала в правовому порядку денному України з набуттям чинності для неї у листопаді 1991 року Віденської конвенції 1988 року (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances). Положеннями її статті 3 країна зобов'язувалася криміналізувати операції з доходами, одержаними від наркозлочинів.

Подальші міжнародні зобов'язання України, зокрема стаття 68 Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС (1994 р.) [16] та Висновок ПАРС № 190 (1995 р.) щодо заявки України на вступ до Ради Європи [17], закріпили вимогу інтегрувати до національного кримінального законодавства норми у сфері ПВК.

У лютому 1995 року Україна, на виконання своїх міжнародних зобов'язань, здійснила перший крок щодо криміналізації ВК. Законом № 64/95-ВР [18] Кримінальний кодекс України (надалі – КК України) було доповнено ст. 229-12 «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». Ця норма встановлювала кримінальну відповідальність за: розміщення таких коштів у банках, на підприємствах чи в інших організаційних структурах; придбання об'єктів приватизації або виробничого обладнання; а також використання коштів з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів.

Стаття 229-12 передбачала санкції у вигляді позбавлення волі від 3 до 10 років із конфіскацією майна (основний склад злочину) та від 8 до 15 років – у разі повторності, вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб чи у великих розмірах (кваліфікований склад).

Попри вузький предмет регулювання, ст. 229-12 започаткувала процес формування спеціалізованих кримінально-правових механізмів ПВК. MONEYVAL у 2001 р. відзначив низьку ефективність цієї статті: за весь період її дії до моменту перевірки було розслідувано лише три справи щодо ВК, вироків не винесено. Експерти закликали Україну до ухвалення нової статті, яка б охоплювала всі об'єктивні елементи злочину легалізації та враховувала положення міжнародних конвенцій [19, р. 2–3].

Перша редакція кримінально-правової норми про відповідальність за ВК. 1 вересня 2001 року набрав чинності новий КК України, який замінив КК Української РСР 1960 року [20]. Стаття 209 нового КК України «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» установила кримінальну відповідальність за здійснення фінансових операцій чи правочинів з незаконними активами (грошовими коштами та майном), використання таких активів у господарській діяльності, а також за створення злочинних організацій в Україні чи за її межами з метою їх легалізації.

Статтею передбачалося застосування альтернативних санкцій: за основний склад злочину – штраф від 500 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ) ($\approx 1\,583\text{ USD} - 9\,497\text{ USD}$ за курсом 2001 р.), обмеження волі (3–5 років) або позбавлення волі (до 3 років) із конфіскацією коштів та іншого майна, здобутих завідомо злочинним шляхом; за кваліфікований склад (повторність, змова групи) – позбавлення волі на 5–12 років із конфіскацією.

Включення ст. 209 до КК України 2001 р. не супроводжувалося вилученням ст. 229-12 («Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів»), яка у новому кодексі стала ст. 306. Це спричинило нормативне дублювання: ст. 209 охоплювала загальні прояви легалізації доходів, тоді як ст. 306 – випадки, пов'язані з обігом наркотиків.

Стаття 209 КК України, за оцінками експертів MONEYVAL, мала низку істотних недоліків: вона не охоплювала всіх форм діянь, передбачених Віденською конвенцією (зокрема конверсії, приховування, придбання); суб'єктивна сторона була обмежена лише прямим умислом; відсутнє поняття необережного відмивання (як у Страсбурзькій конвенції 1990 р.); термінологія залишалася нечіткою, а санкції – непропорційними [21, с. 3]. Сукупність цих недоліків, які так і не були усунуті законодавцем, стала одним із чинників включення України до «чорного списку» FATF.

Друга редакція ст. 209 КК України. У зв'язку з включенням України до «чорного списку» FATF та критикою експертів MONEYVAL редакції ст. 209 від 2001 року, Законом № 430-IV від 16.01.2003 до цієї статті було внесено суттєві зміни. Вони передбачали розширення визначення злочину відмивання коштів, наблизивши його до положень міжнародних конвенцій.

Законодавчо було закріплено наступні ознаки злочину: – здійснення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок суспільно небезпечного протиправного діяння; – дії, спрямовані на приховування чи маскування незаконного походження таких коштів або майна, а також володіння ними, прав на них, їхнього джерела, місцезнаходження чи переміщення; – набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних унаслідок суспільно небезпечного протиправного діяння.

У цій редакції ст. 209 КК України законодавець відмовився від альтернативних санкцій. Було передбачено позбавлення волі на строк від 3 до 6 років із додатковим покаранням у вигляді заборони обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 2 років, а також із конфіскацією як доходів злочинного походження, так і майна винного.

Кваліфікований склад злочину (повторність, вчинення за попередньою змовою групою осіб або у великому розмірі – 6000 НМДГ $\approx$ 19 100 USD) карався позбавленням волі на строк від 7 до 12 років із додатковою заборорою обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 3 років, із конфіскацією коштів чи іншого майна, одержаних злочинним шляхом, а також конфіскацією майна.

Особливо кваліфікований склад злочину (вчинення організованою групою або в особливо великому розмірі – 18 000 НМДГ $\approx$ 57 300 USD) передбачав покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 8 до 15 років із додатковою заборорою обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 3 років, із конфіскацією коштів чи іншого майна, здобутих злочинним шляхом, а також конфіскацією майна.

Предикатними злочинами визнавалися суспільно небезпечні діяння, за які кримінальним законом передбачалося покарання у вигляді позбавлення волі на строк 3 і більше років, за винятком злочинів, передбачених ст. 207 (ухилення від повернення валютної виручки) та ст. 212 (ухилення від сплати податків).

КК України було доповнено ст. 209-1, яка встановлювала відповідальність за порушення вимог Закону ПВК: – повторне умисне неподання або подання завідомо неправдивої інформації до органу фінансового моніторингу – штраф 1000–2000 НМДГ ($\approx$ 3189–6378 USD) або до 2 років позбавлення/обмеження волі з додатковою заборорою на професійну діяльність; – незаконне розголошення інформації, що надходила до ПФР, – штраф 2000–3000 НМДГ ($\approx$ 6378–10 567 USD) або позбавлення волі до 3 років із додатковими обмеженнями.

Включення у лютому 2010 р. України до так званого «сірого списку» держав зі стратегічними недоліками у боротьбі з ВК [9] стимулювало державу переглянути кримінально-правове регулювання щодо його більшої відповідності рекомендаціям FATF та вимогам міжнародних конвенцій.

Законом України № 2258-VI від 18.05.2010 було змінено ст. 209 КК України: скасовано так званий «трирічний поріг» для визначення предикатних злочинів. Відтепер предикатними визнавалися всі злочини, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі, а також діяння, вчинені за межами України, якщо вони кваліфікувалися як суспільно небезпечні протиправні дії за законодавством тієї держави, де були скоєні, і одночасно визнавалися злочинами за КК України, внаслідок яких було одержано незаконні доходи. Водночас збережено винятки щодо ухилення від повернення валютної виручки (ст. 207 КК України) та податкових злочинів (ст. 212, 212-1 КК України).

Згідно з інформацією, наданою державними органами України, MONEYVAL засвідчив, що у 2004–2015 рр. в Україні спостерігалася така ситуація з переслідування злочинів у сфері відмивання коштів [11, р. 8].

Таблиця 1

Динаміка кримінальних проваджень за стадіями у 2014–2024 рр.

	Investigations (cases)	Prosecutins (cases)	Convictions (cases)
2004		498	174
2005	779	405	228
2006	764	305	177
2007	751	387	211
2008	754	383	212
2009	733	385	195
2010	666	384	250
2011	623	394	266

To note: data from 2004-2009 relates to ML cases on the basis of articles 209 and 306 of the CC of Ukraine, while data from 2010 relates to ML cases on the basis of article s 209 and 209-1 of the CC

Третя редакція ст. 209 КК України (чинна з 28.04.2020) У 2019 році Законом України № 361-ІХ від 06.12.2019 [22] було докорінно оновлено положення ст. 209 КК України. Передусім це стосувалося розширення визначення злочину ВК, об'єктивною стороною, якого утворювали два блоки свідомих дій щодо майна, одержаного злочинним шляхом: а) дії, безпосередньо пов'язані з майном – набуття, володіння, використання, розпорядження, переміщення, здійснення фінансової операції, вчинення правочину з майном; б) дії, спрямовані на приховування чи маскуванню походження такого майна або володіння ним, прав на це майно, джерела його походження, місцезнаходження, а також на зміну його форми (перетворення).

Згідно з коментарем наданим ПФР до зазначеної статті: предметом цього злочину є будь-які види майна, щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання злочинним шляхом, за винятком майна, вільний обіг якого заборонено чинним законодавством України (зброя, боєприпаси, вибухові речовини, радіоактивні матеріали). Вчинення незаконних дій із таким майном не розглядається як легалізація і має кваліфікуватися за іншими відповідними нормами КК України.

Майно є предметом легалізації лише за умови його одержання внаслідок порушення норм кримінального права України або іншої держави, що може бути підтверджено фактичними обставинами, які свідчать про злочинне походження майна. При цьому на кваліфікацію за ст. 209 не впливають такі чинники, як місце вчинення предикатного злочину, конкретний спосіб одержання майна чи його вартість. [23]

За основним складом злочину стаття передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від 3 до 6 років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 2 років та з конфіскацією майна

За ті самі дії, вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб або у великому розмірі (6000 НМДГ $\approx$ 219 000 USD; кваліфікований склад злочину), передбачено позбавлення волі на строк від 5 до 8 років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 3 років та з конфіскацією майна.

Вчинення злочину організованою групою або в особливо великому розмірі (18 000 НМДГ $\approx$ 657 000 USD; особливо кваліфікований склад) карається позбавленням волі на строк від 8 до 12 років із позбавленням права обіймати посади до 3 років та з конфіскацією майна.

Нова редакція ст. 209 принципово змінила підхід до визначення предикатних злочинів. На відміну від попередньої редакції (чинної до 28.04.2020), що містила складну конструкцію «суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, за яке КК України передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад 3000 НМДГ», законодавець визнав предикатними будь-які злочини, передбачені КК України, а також діяння, вчинені за межами України, які визнаються злочинами за законом держави їх учинення і відповідають ознакам злочину за українським правом.

Проблема конкуренції статей Кримінального кодексу України

Враховуючи чинний кримінально-правовий механізм ПВК та диспозиції кримінально-правових норм, у праві України існує потенційна конкуренція ст. 209 («Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом») зі:

– ст. 198 («Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом»), яка встановлює відповідальність за «заздалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного злочинним шляхом за відсутності ознак легалізації (відмивання) такого майна». Санкція: пробачний нагляд до 3 років, або обмеження волі до 3 років, або позбавлення волі на той самий строк; та

– ст. 306 («Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або сильнодіючих лікарських засобів»), яка передбачає відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, з метою його продовження. Санкція: позбавлення волі на строк від 7 до 12 років із заборогою обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років та з конфіскацією майна. Кваліфікований склад – позбавлення волі на строк від 8 до 15 років із тими ж додатковими санкціями.

Проблематика конкуренції кримінально-правових норм має принципове значення для забезпечення правильної кваліфікації суспільно небезпечних діянь. Конкуренція ст. 209 зі ст. 198 та ст. 306 зумовлена універсальним характером першої, яка охоплює операції з майном, одержаним від будь-якого злочину. Предмет у зазначених складах є однаковим – майно (кошти), здобуте злочинним шляхом. Диспозиція ст. 209 за своїм змістом включає дії, передбачені ст. 198 (придбання, зберігання, збут) та ст. 306 (використання коштів для продовження незаконного обігу наркотиків). Це створює ризик конкуренції норм у практично-

му застосуванні (з огляду на суттєву відмінність у санкціях ст. 198 та ст. 209) і потребує доктринального осмислення та законодавчого уточнення меж їх застосування.

Асиметрія санкцій, передбачених ст. 198, 209 та 306 КК України, за умови ідентичності предмету злочину, формує корупційний потенціал кримінального закону, оскільки на практиці створюються умови для селективної кваліфікації діянь. Це може проявлятися у схильності кваліфікувати фактичні дії з легалізації доходів за ст. 198 з м'якшими санкціями, що спотворює як превентивну, так і каральну функції кримінального права.

Кількісна характеристика кримінальних правопорушень у сфері ПВК: основні результати

Конкуренція ст. 209 з положеннями ст. 198 та ст. 306 зумовлює також практичні труднощі у кваліфікації та позначається на статистичних показниках правозастосування. Часткове відображення реального співвідношення зазначених складів злочинів можна простежити за кількісними даними щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень, а також за рішеннями, ухваленими за результатами їх розгляду.

У наступних таблицях подано: у Таблиці 2 – динаміку відповідних кримінальних правопорушень, у Таблиці 3 – дані про результати судового розгляду, що дає змогу оцінити ефективність застосування кожної із зазначених норм.

Таблиця 2

Кількісні дані щодо кримінальних правопорушень за ст. 198, 209, 209-1, 306 КК України у 2013–2024 рр.

Рік	ст. КК України	Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлено до суду з обвинувальним актом	Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	Кримінальні правопорушення, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення)
2013	ст. 198	615	464	584	141
	ст. 209	291	95	110	196
	ст. 209-1	3	0	2	3
	ст. 306	59	52	14	4
2014	ст. 198	469	339	272	107
	ст. 209	296	90	74	189
	ст. 209-1	5	1	1	4
	ст. 306	61	56	18	4
2015	ст. 198	485	277	185	197
	ст. 209	221	41	40	160
	ст. 209-1	0	0	0	0
	ст. 306	47	38	4	6
2016	ст. 198	513	210	205	297
	ст. 209	159	24	24	123
	ст. 209-1	3	0	0	3
	ст. 306	10	7	0	3
2017	ст. 198	417	159	255	252
	ст. 209	243	62	25	167
	ст. 209-1	0	0	1	0
	ст. 306	47	40	0	7
2018	ст. 198	382	151	192	226
	ст. 209	242	64	22	157
	ст. 209-1	4	0	0	4
	ст. 306	120	110	1	9
2019	ст. 198	284	99	115	184
	ст. 209	283	88	23	181
	ст. 209-1	2	0	0	2
	ст. 306	70	59	0	11
2020	ст. 198	176	81	82	94
	ст. 209	348	93	23	219
	ст. 209-1	1	0	0	1
	ст. 306	152	144	4	6
2021	ст. 198	190	52	100	135
	ст. 209	395	103	32	282
	ст. 209-1	5	1	0	4
	ст. 306	100	81	6	19

продовження таблиці 2

2022	ст. 198	107	17	85	84
	ст. 209	437	146	18	279
	ст. 209-1	1	0	0	1
	ст. 306	35	25	1	10
2023	ст. 198	129	36	75	92
	ст. 209	969	413	43	539
	ст. 209-1	2	0	0	2
	ст. 306	56	43	2	13
2024	ст. 198	101	25	72	76
	ст. 209	1132	558	39	530
	ст.209-1	3	0	1	3
	ст. 306	63	47	1	16

Джерело: статистика *Офісу Генерального прокурора України «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування»* [24].

Аналіз даних за період з 2013 по 2024 роки демонструє зростання питомої ваги облікованих кримінальних правопорушень за ст. 209 порівняно зі ст. 198 та 306. Так, у 2013 році за цими статтями було зареєстровано 965 правопорушень, з яких на ст. 198 припадало 64 %, на ст. 209 – 30 %, на ст. 306 – 6 %. У 2024 році загальна кількість облікованих правопорушень зросла до 1296, при цьому частка ст. 198 знизилася до 7,8 %, частка ст. 209 збільшилася до 87,3 %, а ст. 306 становила 4,9 %. Ці показники свідчать про трансформацію кваліфікаційної практики та тенденцію до ширшого віднесення злочинів до категорії відмивання коштів.

Результативність кримінально-правових механізмів ПВК можна оцінити за кількістю вироків, ухвалених судами за результатами розгляду кримінальних правопорушень (табл. 3).

Таблиця 3

*Динаміка та результати застосування ст. 198, 209, 209-1, 306 КК України (період з 2014 по 2024 рр.): кількість кримінальних правопорушень, проваджень, переданих до суду, кількість засуджених осіб та їхнє процентне співвідношення. Дані сформовано автором на підставі офіційної статистики *Офісу Генерального прокурора* [25] та *Верховного Суду* [25].*

КК України	(А) – Обліковано кримінальних правопорушень (з 2014 по 2024)	(В) – Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлено до суду з обвинувальним актом (з 2014 по 2024)	(С) – Кількість засуджених осіб за вчинення кримінальних правопорушень (з 2014 по 2024)	Процентне співвідношення	Примітка. Кількість засуджених осіб може не дорівнювати кількості кримінальних правопорушень, оскільки одне правопорушення може бути вчинене кількома особами
Ст. 198	3253	1446	1065	(А) та (В) = 44,4% (В) та (С) = 74,7%	
Ст. 209	4725	1682	192	(А) та (В) = 35,6% (В) та (С) = 11,4	
Ст. 209-1	26	2	3	(А) та (В) = 7,7% (В) та (С) = 100%	
Ст. 306	761	650	96	(А) та (В) = 85,4% (В) та (С) = 14,8%	

Порівняння даних колонки (А) – обліковані правопорушення з 2014 по 2024 рр. – з даними колонки (В) – кримінальні правопорушення, за якими провадження було передано до суду з обвинувальним актом – дає змогу оцінити: ефективність досудового розслідування та спроможність органів слідства доводити справи до судової стадії; рівень відсіву справ на етапі досудового провадження (закриття, перекваліфікації, відсутність складу злочину тощо); а також може бути індикатором правозастосовної практики щодо складності доведення певних злочинів.

Порівняння даних колонки (В) – кримінальні правопорушення, за якими провадження було направлено до суду з обвинувальним актом, – з даними колонки (С) – кількість засуджених осіб (з 2014 по 2024 рр.) – дозволяє оцінити: загальний рівень ефективності правозастосовної практики, результативність взаємодії між слідчими органами та судами, виявити дисбаланс між кількістю переданих до суду справ і

фактично ухваленими обвинувальними вироками, а також виступає індикатором якості досудового розслідування, доказової бази та практики кваліфікації злочинів.

Стаття 198 КК України («Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом»). Загалом зареєстровано 3 253 правопорушення, з яких до суду передано 1 446 проваджень (44,4%). Засуджено 1 065 осіб, що становить 74,7% від кількості переданих справ. Це свідчить про відносно високу ефективність ст. 198: хоча лише близько половини зареєстрованих справ доходять до суду, більшість із них завершується обвинувальним вироком.

Стаття 209 КК України («Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»). Зареєстровано 4 725 правопорушень, проте до суду передано лише 1 682 провадження (35,6%). Кількість засуджених становила 192 особи, що відповідає 11,4% від переданих до суду справ. Це свідчить про вкрай низьку результативність практики застосування ст. 209, що зумовлено як складністю доказування злочинів легалізації, так і інституційними проблемами (низький рівень спеціалізації, складність експертиз, залежність від розслідування предикатних злочинів).

Стаття 209-1 КК України («Умисне порушення вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу»). За 11 років зареєстровано лише 26 правопорушень, з яких до суду передано 2 справи (7,7%). Засуджено 3 особи. Формально це становить 100% результативність, однак кількісні показники є мінімальними. Це підтверджує маргінальний характер практичного застосування статті та свідчить про декларативність криміналізації таких діянь за відсутності системної слідчої практики.

Стаття 306 КК України («Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів»). Зареєстровано 761 правопорушення, з яких 650 передано до суду (85,4%). Засуджено 96 осіб, що становить лише 14,8% від переданих до суду справ. Ця диспропорція свідчить про проблеми у доведенні зв'язку між коштами та предикатним злочином (наркоторгівля), а також про труднощі у формуванні доказової бази, яка відповідала б стандартам судового розгляду.

Узагальнення. Стаття 198 характеризується найбільш стабільним рівнем ефективності, що підтверджується високим відсотком обвинувальних вироків серед проваджень, переданих до суду. Стаття 209 («легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом») демонструє найнижчі показники результативності – лише 11,4 % засуджень від числа переданих справ, що ставить під сумнів фактичну дієвість криміналізації відмивання в Україні.

Стаття 209-1 фактично не застосовується на практиці, залишаючись «мертвою нормою». Стаття 306 демонструє високий рівень «прохідності» від стадії реєстрації до передачі справи до суду, проте відзначається низький відсоток реальних засуджень, що вказує на суттєві доказові та інституційні проблеми.

Таким чином, проведений аналіз виявляє асиметрію ефективності різних складів злочинів: від відносно високої результативності за ст. 198 до практично нульової – за ст. 209-1 та проблемної – за ст. 209 і 306. Це підтверджує наявність системних труднощів у доведенні злочинів легалізації та злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, що має бути враховано у подальшій кримінально-правовій політиці та інституційній реформі органів досудового розслідування. Це свідчить про потребу комплексного перегляду механізмів правозастосування, удосконалення доказових процедур та підвищення інституційної спроможності органів досудового розслідування.

Превентивні-механізми ПВК

Нормативну основу превентивних механізмів ПВК визначено Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон ПВК). Вже перша його редакція, ухвалена 28 листопада 2002 року [27], заклала правові засади функціонування національної системи фінансового моніторингу, що передбачали три основні напрями превентивної діяльності:

1. *Запобігання відмиванню коштів, що передбачало:* розмежування легальних і нелегальних фінансових потоків, шляхом визначення поняття доходів, одержаних злочинним шляхом та дій, які належать до легалізації (відмивання) цих доходів; визначення переліку СПФМ та покладення на них обов'язку здійснювати ідентифікацію клієнтів, проводити моніторинг і аналіз фінансових операцій, а також інформувати уповноважений орган про операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу; встановлення критеріїв порогових і підозрілих фінансових операцій: порогові операції – 300 000 грн ($\approx$ 56 280 USD) для безготівкових розрахунків та 100 000 грн ($\approx$ 18 760 USD) для готівкових; підозрілі - операції без очевидної економічної доцільності, пов'язані з офшорними юрисдикціями або здійснені у нетиповій формі.

2. *Регулювання і нагляд у сфері ПВК* шляхом поєднання регулятивно-контрольних функцій галузевих регуляторів за дотриманням СПФМ вимог законодавства у сфері ПВК і функцій фінансової розвідки

новоствореного Державного департаменту фінансового моніторингу (надалі – ПФР – підрозділ фінансової розвідки).

3. *Міжнародне співробітництво* шляхом визначення державних органів та їх компетенцій для забезпечення інтеграції національної системи ПВК у міжнародну систему. ПФР отримав повноваження щодо обміну фінансовою інформацією з відповідними органами іноземних держав на основі міжнародних договорів і принципу взаємності, Міністерства юстиції України – у сфері виконання судових рішень, що стосуються конфіскації доходів; Генеральна прокуратура України – у частині здійснення процесуальних дій у межах розслідування кримінальних проваджень.

У жовтні 2014 року Верховна Рада України ухвалила **другу** редакцію Закону ПВК, якою було приведено превентивні механізми ПВК у відповідність до актуальних міжнародних стандартів [28].

1. *У рамках запобігання відмиванню доходів* відбувся перехід від формального контролю до ризик-орієнтованої моделі (Risk-Based Approach, RBA); посилено процедури належної перевірки клієнтів (Customer Due Diligence, CDD); визначено обов'язковість поглибленої перевірки клієнтів із високим рівнем ризику; розширено перелік СПФМ; підвищено стандарти зберігання та аналізу інформації щодо фінансових операцій і клієнтів для забезпечення вищого рівня відстежуваності транзакцій.

2. *Для напряду регулювання і нагляду у сфері ПВК* було також закріплено ризик-орієнтований підхід для наглядової діяльності, встановлено уніфіковані правила проведення перевірок і застосування санкцій, визначено чіткий розподіл компетенцій між органами державного фінансового моніторингу та сферами їхньої відповідальності, зобов'язано регуляторів надавати СПФМ методичну допомогу та роз'яснення, а також здійснювати контроль за професійною підготовкою працівників у сфері ПВК.

3. Для цілей розвитку *міжнародного співробітництва* істотно розширено інструментарій транскордонної взаємодії органів державного фінансового моніторингу та правоохоронних органів, який передбачав можливість проактивного обміну даними, а також застосування обов'язкового моніторингу чи замороження операцій на запит іноземних партнерів; вдосконалено порядок виконання державними органами запитів у сфері міжнародного співробітництва з питань ПВК; закріплено процедури фактичного виконання іноземних рішень про конфіскацію та механізми розподілу активів (asset-sharing); а також посилено процедурну визначеність й відстежуваність кожного етапу міжнародної взаємодії шляхом їх документування.

У грудні 2019 року Верховна Рада України ухвалила третю редакцію Закону про ПВК. Її метою було приведення національної правової системи у відповідність до критеріїв, встановлених Європейським Союзом для держав-кандидатів на вступ, а також урахування положень Директиви (ЄС) 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» і Регламенту (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази» [29].

Закон забезпечив системний перехід від формального виконання превентивних вимог до гнучкої ризик-орієнтованої моделі, адаптованої до сучасних викликів. Вона ґрунтувалася на прозорості бенефіціарної власності, інтеграції криптовалютного ринку та гармонізації з правом ЄС.

До новел у сфері запобігання відмиванню доходів слід віднести: закріплення ризик-орієнтованого підходу як базового принципу формування суб'єктами первинного фінансового моніторингу власних систем контролю; деталізацію процедур належної перевірки клієнтів (Customer Due Diligence, CDD), доповнених вимогами щодо ідентифікації та верифікації кінцевого бенефіціарного власника (КБВ); створення Єдиного державного реєстру КБВ та зобов'язання юридичних осіб розкривати структуру власності; розширення переліку СПФМ, до якого включено юридичних радників, бухгалтерів, ріелторів, операторів азартних ігор та постачальників послуг, пов'язаних із віртуальними активами.

У рамках регулювання і нагляду у сфері ПВК відбувся перехід від загального регуляторного підходу до комплексної системи ризик-орієнтованого нагляду, інтегрованого з цифровими інструментами. Зокрема, було: посилено контрольні повноваження, суб'єктів державного фінансового моніторингу; впроваджено нові критерії оцінювання ефективності систем управління ризиками СПФМ; закріплено вимоги до доброчесності менеджменту та достатності капіталу СПФМ; зміцнено механізми координації між державними органами, що беруть участь у системі фінансового моніторингу, врегульовано питання захисту викривачів.

Зміни щодо міжнародного співробітництва передбачали деталізацію проактивних повноважень ПФР, зокрема: уточнено умови обміну інформацією з обмеженим доступом; запроваджено процедури реєстрації запитів і вимоги до їх оформлення; закріплено положення про те, що інформація може використовуватися виключно для аналітичних цілей і не може слугувати доказом у кримінальному провадженні; визначено пріоритетність міжнародного співробітництва з урахуванням результатів Національної оцінки ризиків.

Інформаційна підсистема превентивних механізмів національної системи ПВК.

Інформаційна підсистема посідає провідне місце у структурі національної системи ПВК. «Саме в ній абсорбується максимальний обсяг наявної інформації про сумнівні фінансово-господарські операції як на мікро-, так і на макрорівні.» [30, с.32] У її рамках здійснюється збір, первинна обробка та аналітичне опрацювання відомостей, забезпечується безперервна циркуляція даних між приватними та державними інституціями, а також їхня інтеграція у міжнародні канали обміну інформацією.

Акумуляовані в інформаційній підсистемі дані про підозрілі фінансові операції також формують базис для подальшого правозастосування й захисту фінансової системи від ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму. Центральну роль у функціонуванні підсистеми відіграє ПФР, яка виконує функцію головного інформаційно-аналітичного вузла.

Інформаційна підсистема станом на 2025 рік, охоплює кілька ключових інформаційних потоків, яка відповідно до Закону ПВК складається з :

1. Інформації СПФМ, надається ПФР:

1.1. *Повідомлення про фінансові операції*: порогові операції на суму від 400 000 грн. із визначеними законом ознаками (готівкові розрахунки, транскордонні перекази, операції з високоризиковими юрисдикціями, криптовалютами тощо); підозрілі операції незалежно від суми, якщо у СПФМ виникли підстави вважати їх пов'язаними з відмиванням доходів; операції, у проведенні яких було відмовлено.

1.2. *Дані про клієнтів та їхніх кінцевих бенефіціарних власників (КБВ)*, зокрема щодо : розбіжностей між даними, наданими клієнтом, та відомостями Єдиного державного реєстру; випадків відсутності КБВ або неможливості його встановлення; політично значущих осіб (PEPs) та членів їхніх сімей; документів й відомостей, що підтверджують ідентифікацію та верифікацію клієнта (на запит ПФР).

1.3. *Повідомлення про виконання обов'язків із замороження активів*: відомості про виконання рішень щодо замороження активів осіб, включених до санкційних списків або про виявлені їхні активи чи рахунки.

1.4. *Відомості, сформованні на запитах ПФР*, необхідні для аналізу підозрілих чи порогових операцій, зокрема: внутрішні матеріали CDD, копії договорів, рух коштів, клієнтські профілі, історію ділових відносин.

1.5. *Інші відомості*, зокрема : звіти про заходи належної перевірки клієнтів (у разі їх витребування ПФР для міжнародного обміну); повідомлення про невиконання клієнтом вимог щодо надання інформації; дані про сумнівні або підроблені документи клієнта; відомості про зупинені чи поновлені операції за дорученням ПФР.

2. *Інформації суб'єктів державного фінансового моніторингу* щодо: результатів перевірок діяльності підконтрольних СПФМ; виявлені порушення у сфері ПВК; узагальнені статистичні дані щодо функціонування підконтрольних секторів; відомості, отримані під час ліцензування, нагляду чи застосування санкцій.

3. *Інформації державних органів, які провадять діяльність у сфері ПВК*, щодо виявлення фінансових операцій, які можуть містити ознаки легалізації (відмивання) доходів; щодо виявлених митними органами фактів незаконного переміщення через митний кордон України готівки, грошово-кредитних документів, дорогоцінних металів і каміння, виробів з них, а також культурних цінностей

4. *Відомостей з Інформаційної бази даних Єдиної державної інформаційної системи (ЄДІС) у сфері ПВК*, які формуються на основі інформації СПФМ, СДФМ та інших державних органів, даних міжнародних інформаційних мереж (Egmont Secure Web, інформаційних систем FATF, MONEYVAL), узагальнених матеріалів, наданих правоохоронним або розвідувальним органам, а також прийнятих за результатами їх розгляду процесуальних рішень; відомостей про результати досудового розслідування та ухвалені судові рішення у кримінальних провадженнях, у яких використовувалися (використовуються) надані узагальнені матеріали; інформації про конфісковані активи та активи, на які накладено арешт у кримінальних провадженнях; надісланих і виконаних міжнародних запитів про співробітництво у сфері запобігання та протидії.

Функціональні напрями діяльності ПФР у межах інформаційної підсистеми

ПФР як провідний координаційний та аналітичний орган у рамках превентивних механізмів національної ПВК, забезпечує повний цикл обігу отриманої інформації – від її надходження й верифікації до аналізу, передання, обміну, зберігання й обліку.

ПФР є незалежним у прийнятті рішень щодо аналізу інформації, надсилання запитів і/або передачі інформації правоохоронним та розвідувальним органам. Така гарантія інституційної автономії є ключовою для об'єктивності аналітики та неупередженості інформаційного обміну.

Вся інформація, що надходить до ПФР, підлягає обов'язковій реєстрації та перевірці технічної і юридичної коректності (повнота реквізитів, відповідність критеріям повідомлення, належність до сфери ПВК/ФТ). Реєстраційно-облікові дії здійснюються в межах єдиної інформаційної інфраструктури.

ПФР веде облік: (i) інформації про операції, що стали об'єктом фінмоніторингу; (ii) переданих УМ/ДУМ і прийнятих за ними процесуальних рішень; (iii) результатів досудового розслідування та судових рішень у справах, де використовувалися УМ; (iv) даних про арешт/конфіскацію активів і кількість осіб, щодо яких ухвалено відповідні рішення; (v) міжнародних запитів; (vi) СПФМ.

ПФР здійснює операційний (case-based) та стратегічний (trend-based) аналіз: операційний аналіз спрямовано на виявлення ознак ВК у конкретних операціях/кейсах, зіставлення даних із державними реєстрами, виявлення зв'язків між клієнтами, контрагентами та транзакціями;

стратегічний аналіз охоплює ідентифікацію методів і фінансових схем, типологічні дослідження, формування ризик-профілів та підготовку матеріалів до Національної оцінки ризиків (NOR).

ПФР налагоджує інформаційний обмін з державними органами, Національним банком України, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями.

За наявності міжнародного елементу ПФР може: проактивно передавати інформацію іноземним FIU; виконувати запити Egmont Group чи компетентних органів іноземних держав; передавати дані про активи для замороження чи арешту на запит іноземного партнера. Якщо інформація стосується осіб із санкційних переліків (ООН, ЄС, національних), ПФР забезпечує замороження активів та інформує СБУ і МЗС для міжнародної координації.

Уся інформація, матеріали й документи, отримані або створені ПФР у межах виконання Закону ПВК, зберігаються в ЄДІС щонайменше 5 років. Для них гарантується конфіденційність і режим обмеженого доступу, що дозволяє використовувати дані виключно для цілей ПВК.

Узагальнення. Окреслені функції ПФР щодо роботи з інформацією забезпечують безперервність і цілісність інформаційного циклу у національній системі ПВК – від отримання різнопрофільних даних та їх багаторівневої аналітичної обробки до адресного передання, міжвідомчої й міжнародної взаємодії, а також обліку й довгострокового зберігання. Таким чином, ПФР виконує функції повноцінного фінансово-розвідувального центру, інтегрованого у глобальну мережу ПФР. Така модель відповідає сучасним принципам ризик-орієнтованого регулювання та сприяє підвищенню ефективності правоохоронної реакції і наглядової практики.

Основні результати діяльності ПФР України.

Згідно з зі Звітом ПФР за 2024 рік отримано та оброблено у 2024 році – 1 754 604 повідомлення, при цьому на облік взято 1 750 940 повідомлень, із них 1 736 196 (99,16%) від банківських установ і 14744 (0,84) небанківських установ [31, с. 16].

У структурі поданих повідомлень у 2024 році переважають: порогові фінансові операції – 82,26 % (1 440 319 повідомлень); підозрілі фінансові операції (діяльність) – 17,58 % (307 828 повідомлень); операції з подвійними ознаками (порогові та підозрілі) – 0,02 % (325 повідомлень); операції, що здійснювалися на запит про моніторинг – 0,14 % (2648 повідомлень).

У сегменті небанківських установ найбільш активними виявилися фінансові компанії, частка яких у загальному обсязі повідомлень від небанківського сектору становила 37,81 %.

Станом на 01.01.2025 на обліку в ПФР перебувало 11 065 СПФМ (у тому числі 658 відокремлених підрозділів). Протягом 2024 року ПФР було надіслано до 63 банківських установ 16 124 файли-запити про надання додаткової інформації. [31, с.15–18].

У 2024 році отримано 208 852 кейсових повідомлення про підозрілі операції (у 2023 році – 98 535). На їх основі, а також з урахуванням інших інформаційних джерел, сформовано 6 497 дос'є, з яких 63,9 % – за повідомленнями СПФМ. [31, с. 19].

Важливим індикатором ефективності є також результати зупинення фінансових операцій: у 2024 році заблоковано операції по рахунках 218 осіб на загальну суму еквівалентну 7,3 млрд грн (у 2023 році – по рахунках 232 осіб). [31, с. 21].

За результатами аналітичної роботи у 2024 році до правоохоронних та розвідувальних органів було передано 1 053 матеріали фінансової розвідки, з них:

572 узагальнених матеріали; 481 додатковий узагальнений матеріал.

Розподіл за відомчою підсудністю виглядав так: Національна поліція України – 323 матеріали; Служба безпеки України – 289 матеріалів; Національне антикорупційне бюро України – 156 матеріалів; Державне бюро розслідувань – 118 матеріалів; Бюро економічної безпеки України – 95 матеріалів; органи прокуратури – 71 матеріал; розвідувальний орган – 1 матеріал.

У зазначених матеріалах сума операцій, що можуть бути пов'язані з ВК, склала 51,1 млрд грн, з учиненням інших кримінальних правопорушень – 11,2 млрд грн, із фінансуванням тероризму – 0,3 млрд грн.

За даними правоохоронних органів, у 2024 році було розпочато 69 кримінальних проваджень за результатами 62 узагальнених матеріалів ПФР, а ще 346 узагальнених матеріалів використано у вже відкритих провадженнях.

Загалом узагальнені матеріали були використані у 405 кримінальних провадженнях. Закінчено розслідування у 90 кримінальних провадженнях, із яких 87 базувалися на матеріалах ПФР, у зв'язку зі зверненням до суду з обвинувальним актом. Судами розглянуто 39 кримінальних справ, розпочатих за результатами розгляду 37 узагальнених матеріалів. Загальна вартість майна, арештованого у кримінальних провадженнях, що ґрунтувалися на матеріалах ПФР, становила 12,1 млрд грн. [31, с.30–31].

Узагальнення. Отримані показники свідчать, що ПФР поступово трансформується з органу суто інформаційного збору у повноцінний фінансово-розвідувальний центр, здатний не лише акумулювати повідомлення від СПФМ, але й проводити якісний аналітичний відбір, формувати дос'є та спрямовувати правоохоронним органам матеріали, які стають основою кримінальних проваджень та судових вироків [31, с. 16–21].

Висновок. Аналіз національної системи ПВК крізь призму кримінально-правових і превентивних механізмів, а також у світлі основних положень Плану заходів КМУ спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері ПВК [32] засвідчує, що Україна досягла помітного прогресу у гармонізації національного права з міжнародними стандартами ПВК та відповідним законодавством ЄС, однак рівень її фактичної результативності залишається обмеженим.

У кримінально-правовому блоці спостерігається асиметрія ефективності статей КК України: відносно високий рівень результативності за ст. 198, низький — за ст. 209, фактичну «мертвоту» ст. 209-1 та проблемність ст. 306. Це вказує на суттєві труднощі у доведенні складів злочинів легалізації, а також на обмежену інституційну спроможність органів досудового розслідування. Додатковими ризиками виступають надмірно м'які санкції за відмивання, фрагментарність практики конфіскації, корупційні чинники і низька якість доказової бази у транскордонних та цифрових справах.

Превентивний блок демонструє перехід від формального комплаєнсу до ризик-орієнтованої моделі. Водночас залишаються суттєві ризики законодавчої невідповідності (зокрема у сфері віртуальних активів та діяльності нефінансового сектору), слабкий контроль і нагляд (приховування кінцевих бенефіціарних власників, використання СПФМ у злочинних схемах, неефективність санкцій), а також низький рівень фінансової культури та довіри до фінансової системи. Системними викликами залишаються тінізація економіки, надмірний обсяг готівки в обігу та незаконний відтік капіталу.

Міжнародний вимір показує, що співпраця у сфері ПВК поступово стає не лише технічним інструментом, а й елементом фінансової безпеки України. Проте спостерігається повільна гармонізація правової бази з міжнародними рекомендаціями та недостатня практична кооперація з іноземними юрисдикціями, що підвищує вразливість до транскордонних схем.

Сукупно це дозволяє зробити висновок про подвійну вразливість: кримінально-правові механізми демонструють низьку результативність у сфері розслідування і покарання, тоді як превентивні інструменти не блокують належним чином нові канали легалізації. Подолання цієї ситуації потребує комплексної відповіді, яка включає: посилення кримінально-правового блоку через спеціалізацію кадрів, розвиток кримінального аналізу, уніфікацію кваліфікації та підвищення ефективності конфіскації; модернізацію превентивної інфраструктури – врегулювання віртуальних активів, посилення контролю за кінцевими бенефіціарними власниками, застосування сучасних інноваційних ІТ-рішень у сфері ПВК; активізацію міжнародного співробітництва як ключового чинника фінансової безпеки в умовах воєнної агресії.

Отже, національна система ПВК перебуває на етапі інституційного дозрівання: від нормативної конвергенції – до формування доказової, ризик-орієнтованої практики. Закріплення цього процесу можливе лише за умови синхронізації кримінально-правових і превентивних механізмів через дані, технології

та міжнародну кооперацію, що забезпечить стійкість фінансової системи та зниження рівня системних ризиків.

Список використаних джерел

1. Pieth, M., & Aiolfi, G. (Eds.). (2004). A comparative guide to anti-money laundering: A critical analysis of systems in Singapore, Switzerland, the UK and the USA (462 p.). Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing. URL: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/a-comparative-guide-to-anti-money-laundering-9781843767862.html> (дата звернення: 16.08.2025).
2. Бисага, К. В. (2016). Національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення України: Етапи становлення й розвитку. Державне управління, №1(53), С. 37–49. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2016/9.pdf (дата звернення: 15.08.2025).
3. Halliday, T., Levi, M., & Reuter, P. (2020). Why do transnational legal orders persist? The curious case of money-laundering controls. In Shaffer, G., & Aaronson, E. (Eds.), Transnational Legal Ordering of Criminal Justice (pp. 51–83). Cambridge: Cambridge University Press. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/transnational-legal-ordering-of-criminal-justice/why-do-transnational-legal-orders-persist/2329573275245E6DD6ACAB4E238C6CA15> (дата звернення: 10.08.2025).
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 19.08.2025).
5. Дудоров, О. О., & Тертиченко, Т. М. (2015). Протидія відмиванню «брудного» майна: Європейські стандарти та Кримінальний кодекс України. Монографія. Київ. 392 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/6/299731.pdf> (дата звернення: 17.08.2025).
6. Грабчук, І. Л. (2023). Розвиток міжнародної та національних систем фінансового моніторингу в протидії фінансуванню тероризму. Монографія. Житомир: «Бук-Друк». 292 с. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8445/2b.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 16.08.2025).
7. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. (2019). 250 с. URL: <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf> (дата звернення: 17.08.2025).
8. FATF (2002, June 21). Review to Identify Non-Cooperative Countries or Territories: Increasing The World-Wide Effectiveness of Anti-Money Laundering Measures. Paris. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/2001%202002%20NCCT%20ENG.pdf> (дата звернення: 19.08.2025).
9. FATF (2010, June 25). Improving Global AML/CFT Compliance: update on-going process. Paris. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Improvingglobalamlcftcomplianceupdateon-goingprocess-june2010.html> (дата звернення: 09.08.2025).
10. MONEYVAL (2010, September 27). Ukraine Progress report and written analysis by the Secretariat of Core Recommendations. First 3rd Round Written Progress Report. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/ukraine-progress-report-and-written-analysis-by-the-secretariat-of-cor/1680715a9>. (дата звернення: 09.08.2025).
11. MONEYVAL (2012, December 6). Ukraine Progress report and written analysis by the Secretariat of Core Recommendations. Second 3rd Round Written Progress Report. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/ukraine-progress-report-and-written-analysis-by-the-secretariat-of-cor/1680715aa2> (дата звернення: 09.08.2025).
12. Кабінет Міністрів України (2013, листопад, 21). Розпорядження №905-р «Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Євратомом і їх державами-членами, з іншої сторони». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.08.2025).
13. MONEYVAL (2015, September 18). Ukraine Written analysis by the Secretariat of Core and Key Recommendations. Third 3rd Round Written Progress Report. MONEYVAL(2015)2. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/ukraine-written-analysis-by-the-secretariat-of-core-and-key-recommenda/1680715ab0> (дата звернення: 17.08.2025).
14. MONEYVAL. (2017, December 12). Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures. Ukraine. Fifth Round Mutual Evaluation Report. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/fifth-round-mutual-evaluation-report-on-ukraine/1680782396> (дата звернення: 17.08.2025).
15. FATF. (2022–2023). Public statements on Ukraine and the Russian Federation.
16. FATF Public Statement on the Situation in Ukraine (2022). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/Ukraine-2022.html> (дата звернення: 13.08.2025).

17. FATF Declaration of the Ministers (2022, April 21). URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/FATF/FATF-Ministerial-Declaration-April-2022.pdf>.
18. FATF Statement on the Russian Federation (2023, February 24). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html>. (дата звернення: усі – 12.08.2025).
19. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС. (1994). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 13.08.2025).
20. Парламентська Асамблея Ради Європи. (1995, вересень, 26). Висновок №190 щодо заявки України на вступ до Ради Європи. Страсбург. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text (дата звернення: 13.08.2025).
21. Закон України «Про внесення змін і доповнень...». ВВР, 1995, №10, ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/95-%D0%B2%D1%80/ed19950215#Text> (дата звернення: 14.08.2025).
22. MONEYVAL. (2001, January 19). First Mutual Evaluation Report on Ukraine. Summary. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-select-committee-of-experts-/1680715ab8> (дата звернення: 19.08.2025).
23. Верховна Рада України (2001). Кримінальний кодекс України. ВВР, №25–26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 19.08.2025).
24. MONEYVAL (2001, January 19). First Mutual Evaluation Report on Ukraine. Summary. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-select-committee-of-experts-/1680715ab8> (дата звернення: 16.08.2025).
25. Верховна Рада України (2019). Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів...». ВВР, №25, ст. 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 16.08.2025).
26. Державна служба фінансового моніторингу України. (n.d.). Аналіз статті 209 Кримінального кодексу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/finansovii-monitorint/metodologija/rekomendaci/analiz-statti-209-kriminalnogo-kodeksu-ukrajini.html> (дата звернення: 16.08.2025).
27. Офіс Генерального прокурора України (2024). Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2024 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 16.08.2025).
28. Верховний Суд (2024). Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2024 році. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Stannya%20zdiisnennya%20pravosydda%20y%20kruminalnyh_provadgennah_admin_pravoporyshen_2024.pdf (дата звернення: 16.08.2025).
29. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2024 році. Верховний суд. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Stannya%20zdiisnennya%20pravosydda%20y%20kruminalnyh_provadgennah_admin_pravoporyshen_2024.pdf (дата звернення: 16.08.2025).
30. Закон України Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 1, ст. 2). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15/ed20021128#Text> (дата звернення: 20.08.2025).
31. Пояснювальна записка до проекту Закону України 5067 від 12.09.2014 «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів,». В.о. Міністр Фінансів України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52162 (дата звернення: 20.08.2025).
32. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 25.09.2019 № 2179 «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів,». Міністр фінансів України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/gi00540a?an=2&ed=2019_09_25 (дата звернення: 22.08.2025).
33. Розвиток національної системи фінансового моніторингу / Т. І. Єфименко, С. С. Гасанов, О. Є. Користін та ін. Київ: Акад. фін. управління, 2013. 380 с. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=450&num=13 (дата звернення: 22.08.2025).
34. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2024 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. 2025. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-dijalnist/2024-rik/richnij-zvit-derzhfinmonitoringu-za-2024-rik.html>. (дата звернення: 22.08.2025).
35. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню

тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2023 р. № 1207-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.08.2025).

References

1. Pieth, M. & Aiolfi, G. (Eds.) (2004). A comparative guide to anti-money laundering: A critical analysis of systems in Singapore, Switzerland, the UK and the USA (462 p.). Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing. Retrieved from <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/a-comparative-guide-to-anti-money-laundering-9781843767862.html> [in English].
2. Bysaha, K. V. (2016). Natsionalna systema zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya Ukrayiny: Etapy stanovlennya y rozvytku [National System for Preventing and Combating Money Laundering, Terrorist Financing and Proliferation Financing in Ukraine: Stages of Formation and Development]. *Derzhavne upravlinnya - Public Administration* 1, (53), 37–49. Retrieved from http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2016/9.pdf [in Ukrainian].
3. Halliday, T., Levi, M. & Reuter, P. (2020). Why do transnational legal orders persist? The curious case of money-laundering controls. In Shaffer, G., & Aaronson, E. (Eds.). *Transnational Legal Ordering of Criminal Justice*, pp. 51–83. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/books/transnational-legal-ordering-of-criminal-justice/why-do-transnational-legal-orders-persist/2329573275245EDD6ACAB4E238C6CA15> [in English].
4. *Uhoda pro partnerstvo i spivrobotnytstvo mizh Ukrayinoyu i Yevropeys'kymy Spivtovarystvamy ta yikh derzhavamy-chlenamy* [Partnership and Cooperation Agreement between Ukraine and the European Communities and their Member States] (1994). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text [in Ukrainian].
5. Dudorov, O. O. & Tertichenko, T. M. (2015). *Protydiya vidmyvannyu «brudnoho» mayna: Yevropeyski standarty ta Kryminalnyy kodeks Ukrayiny* [Counteracting the laundering of «dirty» property: European standards and the Criminal Code of Ukraine]. Monohrafiya. Kyiv. Retrieved from <https://www.osce.org/files/f/documents/8/6/299731.pdf> [in Ukrainian].
6. Hrabchuk, I. L. (2023). Rozvytok mizhnarodnoyi ta natsionalnykh system finansovoho monitorynhy v protydyi finansuvannyu teroryzmu [Development of international and national financial monitoring systems in countering terrorist financing]. Monograph. Zhytomyr: Buk-Druk Publishing House LLC. Retrieved from <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8445/2b.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
7. *Zvit pro provedennya natsionalnoyi otsinky ryzykiv u sferi zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, ta finansuvannyu teroryzmu* [Report on the national risk assessment in the field of preventing and combating money laundering and terrorist financing] 2019. Retrieved from <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf> [in Ukrainian].
8. FATF (2002, June 21). *Review to Identify Non-Cooperative Countries or Territories: Increasing The World-Wide Effectiveness of Anti-Money Laundering Measures*. Paris. Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/2001%202002%20NCCT%20ENG.pdf> [in English].
9. FATF (2010, June 25). *Improving Global AML/CFT Compliance: update on-going process*. Paris. Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Improvingglobalamlcft-complianceupdateon-goingprocess-june2010.html> [in English].
10. MONEYVAL (2010, September 27). *Ukraine Progress report and written analysis by the Secretariat of Core Recommendations. First 3rd Round Written Progress Report*. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/ukraine-progress-report-and-written-analysis-by-the-secretariat-of-cor/1680715a99> [in English].
11. MONEYVAL (2012, December 6). *Ukraine Progress report and written analysis by the Secretariat of Core Recommendations. Second 3rd Round Written Progress Report*. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/ukraine-progress-report-and-written-analysis-by-the-secretariat-of-cor/1680715aa2> [in English].
12. *Kabinet Ministriv Ukrayiny. (2013, November 21). Rozporyadzhennya №905-r «Pytannya ukladannya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyei storony, ta YeS, Yevratomom i yikh derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony»* [Cabinet of Ministers of Ukraine. (21 November 2013). Order No. 905-r 'On the conclusion of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the EU, Euratom and their Member States, on the other hand']. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

13. MONEYVAL (2015, September 18). *Ukraine Written analysis by the Secretariat of Core and Key Recommendations. Third 3rd Round Written Progress Report. MONEYVAL(2015)2*. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/ukraine-written-analysis-by-the-secretariat-of-core-and-key-recommenda/1680715ab0> [in English].
14. MONEYVAL (2017, December 12). *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures. Ukraine. Fifth Round Mutual Evaluation Report*. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/fifth-round-mutual-evaluation-report-on-ukraine/1680782396> [in English].
15. FATF (2022–2023). *Public statements on Ukraine and the Russian Federation*.
16. – FATF Public Statement on the Situation in Ukraine (2022). Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/Ukraine-2022.html>.
17. FATF Declaration of the Ministers (2022, April 21). Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/FATF/FATF-Ministerial-Declaration-April-2022.pdf>.
18. FATF Statement on the Russian Federation (2023, February 24). Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html> [in English].
19. *Uhoda pro partnerstvo i spivrobitnytstvo mizh Ukrayinoyu i YeS [Partnership and Cooperation Agreement between Ukraine and the EU]* (1994). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text [in Ukrainian].
20. *Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (1995, September 26). Opinion No. 190 on the application by Ukraine for membership of the Council of Europe [Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (1995, September 26). Opinion No. 190 on Ukraine's application for membership of the Council of Europe]*. Strasbourg. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text [in English].
21. *Zakon Ukrayiny «Pro vnesennya zmin i dopovnen...» [Law of Ukraine «On Amendments and Additions...»]* (1995). *VVR*, 10, Art. 64. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/95-%D0%B2%D1%80/ed19950215#Text> [in Ukrainian].
22. MONEYVAL (2001, January 19). *First Mutual Evaluation Report on Ukraine. Summary*. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-select-committee-of-experts-/1680715ab8> [in English].
23. Verkhovna Rada Ukrayiny (2001). *Kryminalnyy kodeks Ukrayiny [Verkhovna Rada of Ukraine]. (2001). Criminal Code of Ukraine. VVR*, 25–26. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
24. MONEYVAL (2001, January 19). *First Mutual Evaluation Report on Ukraine. Summary*. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-select-committee-of-experts-/1680715ab8> [in English].
25. Verkhovna Rada Ukrayiny (2019). *Zakon Ukrayiny «Pro zapobihannya ta protydiyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv...» [Law of Ukraine ‘On Preventing and Combating the Legalisation (Laundering) of Proceeds...’]*. *VVR*, 25, Art. 171. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].
26. *Derzhavna sluzhba finansovoho monitorynhu Ukrayiny. (n.d.). Analiz statyi 209 Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny [State Financial Monitoring Service of Ukraine. (n.d.). Analysis of Article 209 of the Criminal Code of Ukraine]*. Retrieved from <https://fiu.gov.ua/pages/finansovii-monitorint/metodologija/rekomendaci/analiz-statyi-209-kryminalnogo-kodeksu-ukrajini.html> [in Ukrainian].
27. *Ofis Heneralnoho prokurora Ukrayiny. Yedyny zvit pro kryminal'ni pravoporushennya za sichen-hruden 2024 roku [Office of the Prosecutor General of Ukraine] (2024). Unified report on criminal offences for January-December 2024]*. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareystrovani-kryminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
28. Verkhovnyy Sud. *Stan zdiysnennya pravosuddya u kryminal'nykh provadzhenniakh ta spravakh pro administratyvni pravoporushennya sudamy zahal'noyi yurysdyktsiyi u 2024 rotsi [Supreme Court. The state of justice in criminal proceedings and cases of administrative offences by courts of general jurisdiction in 2024]* (2024). Retrieved from https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Stan%20zdiysnennya%20pravosuddya%20y%20kryminalnykh_provadgennah_admin_pravoporyshen_2024.pdf [in Ukrainian].
29. *Stan zdiysnennia pravosuddia u kryminalnykh provadzhenniakh ta spravakh pro administratyvni pravoporushennia sudamy zahalnoi yurysdyktsii u 2024 rotsi. Verkhovnyi Sud [The state of justice in criminal proceedings and cases of administrative offenses by courts of general jurisdiction in 2024. Supreme Court]*.

- Retrieved from https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Stan%20zdiisnenna%20 pravosydda%20y%20 kruminalnyh_provadgennah_admin_pravoporyshen_2024.pdf [in Ukrainian].
30. Zakon Ukrainy «Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shliakhom» [Law of Ukraine on Preventing and Combating the Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, Art. 2. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15/ed20021128#Text> [in Ukrainian].
31. Poyasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy No. 5067 vid 12.09.2014 «Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, ...». V.o. Ministr Finansiv Ukrainy [Explanatory note to Draft Law of Ukraine No. 5067 dated September 12, 2014, «On Preventing and Combating the Legalization (Laundering) of Proceeds, ...». Acting Minister of Finance of Ukraine]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52162 [in Ukrainian].
32. Poyasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy vid 25.09.2019 No. 2179 «Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, ...». Ministr finansiv Ukrainy [Explanatory note to the draft Law of Ukraine dated 25.09.2019 No. 2179 «On preventing and combating the legalization (laundering) of proceeds, ...». Minister of Finance of Ukraine]. Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/gi00540a?an=2&ed=2019_09_25 [in Ukrainian].
33. Rozvytok natsionalnoi systemy finansovoho monitoringhu / T. I. Yefymenko, S. S. Hasanov, O. Ye. Korystin ta in. [Development of the national financial monitoring system]. Kyiv: Akad. fin. Upravlinnia. Retrieved from https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=450&num=13 [in Ukrainian].
34. Zvit Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitoringhu Ukrainy za 2024 rik. Derzhavna sluzhba finansovoho monitoringhu Ukrainy [Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for 2024. State Financial Monitoring Service of Ukraine]. 2025. Retrieved from <https://fuu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist/2024-rik/richnij-zvit-derzhfinmonitoringu-za-2024-rik.html> [in Ukrainian].
35. On approval of the action plan aimed at preventing and/or reducing the negative consequences of risks identified by the third national risk assessment in the field of prevention and counteraction to money laundering, terrorist financing and financing of the proliferation of weapons of mass destruction for the period until 2026: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1207-r, December 27, 2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text> [in English].

Стаття надійшла 27.08.2025
Стаття прийнята до друку 20.09.2025